

**Kunst op de Kaart:
Gouda's Route naar Behoud, Beheer en Beleving**

Collectieplan Kunst in de openbare ruimte 2025-2033

Samenvatting

Inleiding

Hoofdstuk 1: De Collectie

Hoofdstuk 2: Beheer, Behoud en Herstel

Hoofdstuk 3: Participatie

Hoofdstuk 4: Presentatie en Educatie

Hoofdstuk 5: Versterken van de Collectie

Hoofdstuk 6: Financieel Kader

Hoofdstuk 7: Uitvoeringsagenda 2025-2033

Bijlage:

1. Werkprocessen

Samenvatting

Dit collectieplan biedt een planmatige aanpak voor het beheer en behoud van kunstwerken in de openbare ruimte in Gouda. Dit beleid is ontwikkeld naar aanleiding van het voornemen uit de cultuurnota 2023-2027 *Gouda sterker met cultuur!* om het collectiebeheer verder te professionaliseren. Het plan is tot stand gekomen in samenwerking met deskundigen op het gebied van kunst in de openbare ruimte en in overleg met diverse gemeentelijke afdelingen.

Voor de looptijd van dit collectieplan is jaarlijks 45.000 euro beschikbaar voor de uitvoering van het plan voor kunst in de openbare ruimte. Dit is in aanvulling op de reguliere middelen die vanuit beheer openbare ruimte ingezet worden voor het reguliere tweejaarlijks onderhoud. Het grootste deel van de collectie verkeert in goede staat en voor deze kunstwerken is het voortzetten van het huidige onderhoudsmaatregelen vooralsnog voldoende. Bij ongeveer 30 kunstwerken zijn echter schades geconstateerd, wat vraagt om gerichte maatregelen.

De prioriteit ligt de komende jaren bij het in stand houden van de reeds bestaande collectie. Daarbij zet de gemeente in op herstelwerkzaamheden en, in bescheiden omvang, op ontsluiting van de collectie. Kunstwerken uit de waarderingscategorieën *Top* en *Om te koesteren* die eigendom zijn van de gemeente krijgen daarbij voorrang. Voor vernieuwingen en grotere projecten, zoals het toevoegen van nieuwe kunstwerken, is zeer beperkte ruimte.

In het collectieplan is een gewenst collectieprofiel opgenomen. De keuzes rondom beheer, behoud en herstel zijn op dit profiel gebaseerd. Ook voor het realiseren en plaatsen van nieuwe werk geldt dat het kunstwerk moet bijdragen aan het collectieprofiel van de gemeentelijke collectie, dit geldt voor gemeenteprojecten, schenkingen, bewonersinitiatieven en overige verzoeken. In de overige hoofdstukken worden de keuzes en consequenties van het collectieprofiel verder toegelicht en uitgewerkt.

Inleiding

In de openbare ruimte van de gemeente Gouda is een diverse verzameling kunstwerken te vinden, variërend van bronzen en stenen beelden tot wand- en omgevingskunstwerken. Deze kunst, afkomstig van zowel Goudse als niet-Goudse kunstenaars, is laagdrempelig toegankelijk en vormt een vanzelfsprekend onderdeel van het straatbeeld. Inwoners komen er dagelijks, bewust of onbewust, mee in aanraking. Tot op heden ontbrak een formeel collectieplan, waardoor de kunstcollectie op een organische wijze groeide. Door het gebrek aan beleid was het lastig om weloverwogen beslissingen te nemen over het beheer, het behoud en de doorontwikkeling van de collectie.

Dit collectieplan is opgesteld naar aanleiding van de Cultuurnota 2023-2027, waarin de professionalisering van het collectiebeheer als ambitie is opgenomen. Het collectieplan biedt een kader voor het beheer en behoud van de kunstcollectie in de openbare ruimte voor de periode 2025-2033. Het doel is om het beheer en onderhoud van de collectie te professionaliseren, zodat deze zowel nu als in de toekomst behouden blijft. De focus van het plan ligt in eerste instantie bij de instandhouding van de bestaande collectie, de ruimte voor vernieuwing is zeer beperkt. De doelstellingen en uitvoering moeten binnen de kaders van de beperkte middelen worden afgestemd.

De uitgangspunten van dit plan sluiten aan bij de bredere missie en visie van de gemeente Gouda op het gebied van kunst en cultuur. De gemeente hecht waarde aan kunst en cultuur vanwege de intrinsieke waarde, de bereikbaarheid ervan en de bijdrage aan een sociale, leefbare en aantrekkelijke stad. De gemeente streeft naar een toekomstbestendig cultureel aanbod dat voor alle inwoners, van jong tot oud, bereikbaar is. Daarnaast wordt erkend dat kunst en cultuur een belangrijke rol spelen in de lokale economie en sociale samenhang. Dit collectieplan draagt bij aan deze ambities door een solide basis te leggen voor een duurzaam en professioneel collectiebeheer van kunst in de openbare ruimte.

Dit collectieplan biedt houvast bij het maken van keuzes rondom onderhoud en restauratie van de kunstwerken. Welke werken verdienen prioriteit bij restauraties? Wanneer wordt besloten een kunstwerk niet langer te herstellen? Naast richtlijnen voor behoud en beheer vormt dit plan ook een basis voor de doorontwikkeling van de gemeentelijke kunstcollectie in de openbare ruimte.

De afgelopen jaren waren er middelen beschikbaar voor regulier onderhoud en enkele kleinere restauraties. Het grootste deel van de collectie verkeert in goede staat en voor deze kunstwerken is het voortzetten van het huidige onderhoudsmaatregelen voorsnag voldoende. Bij ongeveer 30 kunstwerken zijn echter schades geconstateerd, wat vraagt om gerichte maatregelen. Dit vormt niet alleen een uitdaging, maar biedt ook de kans om heldere keuzes te maken en het Goudse collectieprofiel op de langere termijn gestaag verder te versterken.

In juli 2023 is de gemeenteraad via een raadsmemo (7329) geïnformeerd over de geplande waardemeting van de collectie beeldende kunst in de openbare ruimte in Gouda: de eerste stap in het proces om de collectie in kaart te brengen.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door twee externe experts van adviesbureau Taxata. De resultaten zijn vastgelegd in het waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda, waarin initieel 142 kunstwerken zijn opgenomen (versie 2024). In een geactualiseerde versie (maart 2025) zijn 144 kunstwerken opgenomen en is een index toegevoegd. Daarnaast werden gesprekken gevoerd met inwoners onder de titel *Kunst in de Buurt*, een initiatief dat inzicht gaf in de beleving en waardering van kunst in de openbare ruimte. Deze inventarisatie vormt de basis voor goed onderbouwde keuzes op het

gebied van onderhoud en beheer, zowel op de korte als lange termijn. Bovendien biedt het rapport handvatten voor de verdere ontwikkeling van de collectie: sterke punten kunnen verder worden uitgewerkt en ontbrekende elementen kunnen gerichter worden aangevuld. De gemeenteraad is in maart 2024 middels een memo (8031) geïnformeerd over dit rapport.

Om input op te halen voor dit collectieplan zijn twee sessies met de gemeenteraad georganiseerd. De eerste sessie vond plaats in maart 2024. Tijdens deze sessie werden de resultaten van de waardemeting en het waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda gepresenteerd. Daarnaast werd, aan de hand van drie centrale vraagstukken, waardevolle input verzameld voor de verdere uitwerking van het collectieplan.

De tweede sessie volgde in oktober 2024 en bestond uit een werkbezoek aan het kunstwerk *De Zeven Kikkers* van Gerard Logman. Dit bleek een relevante casus, een recente (brons)diefstal onderstreepte dit nogmaals. Uit beide sessies kwam naar voren dat de raad met name prioriteit geeft aan kunstwerken uit de waarderingscategorieën *Top* en *Om te koesteren*, waarbij primair de werken in gemeentelijk eigendom de aandacht krijgen. Daarnaast is er behoefte aan betere ontsluiting van de collectie, zodat deze breder zichtbaar en toegankelijk wordt. De casestudies die tijdens de sessies werden besproken, maakten bovendien duidelijk dat beheervraagstukken complex kunnen zijn. Tot slot werd duidelijk dat de raad sterk betrokken is bij dit onderwerp en belang hecht aan een zorgvuldig en toekomstbestendig collectiebeheer.

Bij het opstellen van dit collectieplan zijn meerdere afdelingen binnen de gemeente Gouda betrokken geweest, waaronder collega's van Cultuur, Erfgoed, Participatie en Beheer Openbare Ruimte en Projecten Openbare Ruimte. Dankzij de samenwerking met deze deskundigen en de betrokkenheid van zowel interne als externe partijen is dit collectieplan tot stand gekomen—een solide basis voor een doordacht en toekomstbestendig kunstbeleid in Gouda.

Hoofdstuk 1 De Collectie

Dit hoofdstuk vormt de inhoudelijke kern van het collectieplan. De keuzes die gemaakt worden, zoals in de verdere ontwikkeling van de collectie, het beheer en het onderhoud, zijn hierop terug te voeren. De uiteengezette visie biedt handvatten voor de uitvoering en de onderliggende doelstellingen helpen bij het ontwikkelen van concrete acties.

'Onder kunst in de openbare ruimte worden over het algemeen kunstwerken verstaan die aanwezig zijn in de openbare ruimte, hetzij als zelfstandige objecten, hetzij als kunstwerken die onderdeel zijn van de structuren die de openbare ruimte begrenzen en afbakenen (straat, bodem en gevels).'¹

'Deze kunst bevindt zich in onze directe leefomgeving: in parken, op pleinen, op straat en ook op, aan of in gebouwen. Dat maakt het goed zichtbaar, maar ook kwetsbaar. Dit soort kunstwerken is vaak in opdracht gemaakt voor een specifieke plek en heeft een relatie met een gebouw of omgeving.'²

Onder kunst in de openbare ruimte worden verschillende soorten objecten verstaan:

- Beelden, ruimtelijke objecten, vaak van brons of steen
- Wandkunstwerken, in, op of aan de gevel van gebouwen
- Omgevingskunstwerken, die geïntegreerd onderdeel uitmaken van hun omgeving
- Overige kunstwerken: objecten die niet onder een van de bovenstaande categorieën vallen.³

Muurschilderingen zijn niet meegenomen in de waardemeting en dit collectieplan omdat deze vaak niet permanent zijn en doorgaans vragen om een specifieke aanpak met betrekking tot het onderhoud en herstel. Daarbij is de eigenaar van het gebouw/de muur doorgaans voor de muurschildering verantwoordelijk. Deze lijst van kunst in de openbare ruimte is echter niet statisch. In de toekomst kunnen (nieuwe) permanente kunstwerken in de openbare ruimte eventueel worden toegevoegd, waaronder bijzondere artistieke muurschilderingen.

Gebouwd erfgoed, zoals monumentale gebouwen, zijn geen kunstwerken in de openbare ruimte.

Toekomstbeeld – Waar willen we heen?

Het gewenste collectieprofiel

De gemeente streeft naar een samenhangende collectie die toegankelijk en representatief is voor alle inwoners. De collectie draagt bij aan de identiteit, visuele kwaliteit en het welzijn van de stad. Bij het formuleren van dit profiel integreert de gemeente zowel de culturele, artistieke en historische als eigentijdse waarden van Gouda. Dit ziet er als volgt uit:

1. De gemeente draagt zorg voor de bestaande collectie:
De gehele kunstcollectie die (vermoedelijk) in eigendom is van de gemeente Gouda wordt meegenomen in het reguliere, doorlopende onderhoud. Door natuurlijk verloop (bijv. erosie, tenietgaan etc.) kan er geleidelijk een accentverschuiving in de collectie plaatsvinden.

Voor het uitvoeren van aanvullende en grotere herstelwerkzaamheden vormen de waarderingscategorie en het eigendom de voornaamste afwegingscriteria:

- De prioriteit ligt bij kunstwerken uit waarderingscategorie Top, indien de gemeente (vermoedelijk) eigenaar is;
- Gevolgd door de kunstwerken uit de categorie Om te koesteren, indien de gemeente de eigenaar is;

¹ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 7.

² <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/collecties-buiten-musea/kunst-in-de-openbare-ruimte-en-monumentale-kunst#:~:text=Dit%20soort%20kunstwerken%20is%20vaak,zowel%20oud%20als%20modern%20zijn.>

³ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 7.

- Als laatste kunstwerken uit de categorie Het bewaren waard, indien de gemeente de eigenaar is.

De gemeente kan in uitzonderlijke gevallen beslissen om af te wijken van deze prioritering, bijvoorbeeld indien een kunstwerk grote maatschappelijke en/of sociale waarde heeft. Of indien een kunstwerk sterk bijdraagt aan een ander speerpunt van het gewenste collectieprofiel. In deze uitzonderlijke gevallen kan de eigendomsstatus een kleinere factor vormen.

2. De gemeente streeft naar een sterke, zichtbare deelcollectie keramiek en Goudse ambachten. Gouda kan zich onderscheiden als een stad waar, naast de beroemde Goudse glazen, keramiek een centrale plek inneemt, vergelijkbaar met hoe Leerdam bekendstaat als glasstad en Schoonhoven als zilverstad. Deze deelcollectie viert de traditie van dit historische en typisch Goudse ambacht.
3. Het collectieprofiel biedt ruimte voor vernieuwing en experimenten. De gemeente daagt, bij nieuw werk, kunstenaars uit om innovatie op te zoeken en daarbij voorbij de traditionele sculptuur op een sokkel te kijken. Vernieuwing kan ook liggen in het gebruik van innovatieve technieken of het aansnijden van actuele maatschappelijke thema's die aansluiten op de belevingswereld van Goudenaars. Het mooie van kunst is dat het kan uitdagen, het mag een beetje schuren en emoties oproepen die men niet altijd ziet aankomen en kan daarmee tot reflectie uitnodigen.
4. De gemeente Gouda streeft naar een collectie die op termijn steeds representatiever wordt voor alle Goudenaars. Indien nieuwe kunstwerken aan de collectie worden toegevoegd, beoogt de gemeente een kunstwerk toe te voegen die de collectie representatiever maakt voor alle Goudenaars.

Een representatieve collectie zou idealiter naast een gelijkwaardige vertegenwoordiging van alle genders als makers van de kunstwerken, ook een vertegenwoordiging van de diverse sociaal(culturele) groepen in Gouda bevatten. Thematisch zouden de kunstwerken meer aan mogen sluiten bij de belevingswereld van Goudenaars, zonder daarbij afbreuk te doen aan de kracht van verbeelding. Dit biedt niet alleen een meer accurate reflectie van de samenleving, maar draagt ook bij aan het creëren van een inclusieve en gastvrije stad.

5. De gemeente streeft naar een betere geografisch spreiding van kunst over de stad. Bij het plaatsen van nieuwe kunstwerken wordt rekening gehouden met wijken waar minder of nog geen kunst te vinden is.

Waar staan we nu?

Totstandkoming huidige collectie

De afgelopen decennia was er geen beleid voor de aanschaf, herplaatsing en afstoting van kunstwerken. De totstandkoming van de huidige collectie verliep mede daardoor grotendeels organisch. Zo zijn in het verleden veel kunstwerken rondom scholen tot stand gekomen in het kader van de voormalige percentageregeling, de afspraak om bij nieuwbouw 1-1,5% van de bouwsom te reserveren voor het realiseren van kunst.⁴ Andere kunstwerken kwamen de collectie binnen als een geschenk voor de stad, bijvoorbeeld ter gelegenheid van een jubileum of een bijzondere gebeurtenis.

Karakteristieken collectie op basis van de waardemeting

In 2023 heeft Taxata, in opdracht van de gemeente Gouda een waardemeting van de kunstwerken in de openbare ruimte uitgevoerd. Taxata is een adviesbureau dat gespecialiseerd is in waarderingen en taxaties van (kunst)objecten en kunst in de openbare ruimte. Met deze meting is de conditie, de waarde en de betekenis van de gemeentelijke kunstcollectie in kaart gebracht. Deze inventarisatie vormt een belangrijk uitgangspunt van dit collectieplan. Initieel werden er 142 objecten gewaardeerd.

⁴ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 9.

In de geactualiseerde versie van het rapport (maart 2025) zijn twee kunstwerken en een index toegevoegd.

De 144 gewaardeerde objecten werden ingeschaald in drie waarderingscategorieën:

- *Top*: 25 kunstwerken
- *Om te koesteren*: 45 kunstwerken
- *Het bewaren waard*: 73 kunstwerken

Het kunstwerk Telepoort van Atelier ARI is niet van een waardering voorzien. Het werk is zeer recent geplaatst en een oordeel over de sociaal-maatschappelijke waarde van het werk is daarom nu nog niet mogelijk.

De historisch gegroeide collectie bevat werk van zowel Goudse als niet-Goudse kunstenaars, waaronder een enkele niet-Nederlandse kunstenaar. In de stad staan o.a. beelden (vaak van brons of steen), wandkunstwerken (in, op of aan de gevel van gebouwen) en omgevingskunstwerken. De collectie vormt daarmee een veelvormige afspiegeling van de (verzamel)geschiedenis van Gouda. Opvallend is de relatief grote aanwezigheid van keramische objecten, een overblijfsel van de tot 1963 in Gouda gevestigde aardwerkfabriek Koninklijke Goedewaagen en de tot 1965 actieve Plateelbakkerij Zuid Holland. De huidige collectie bevat 20 keramische werken die een interessante en herkenbare deelcollectie vormen.

Daarnaast valt het grote aantal kunstwerken in de vorm van een diorama, het bekendste voorbeeld is waarschijnlijk het kunstwerk De Zeven Kikkers van Gerard W. Logman. Maar in Gouda zijn bijvoorbeeld ook drie ezels (Jack-Ass van Gijs Assmann, De Barmhartige Samaritaan van Han Wezelaar en De Ezel van Tom Claassen), panda's (De Panda's van Ineke van Dijk) en diverse vogels te vinden. Sommige werken zijn figuratief, anderen kunstwerken zijn gestileerder van aard (Vogelvlucht van Jef Wishaupt).

Binnen de huidige collectie is het werk van vrouwelijke kunstenaars ondervertegenwoordigd. Van de 144 kunstwerken zijn er 37 gemaakt door 24 vrouwelijke kunstenaars. Ineke van Dijk en Sonja Meijer met respectievelijk 7 en 4 kunstwerken nemen daarvan bijna een derde voor hun rekening.⁵ Bovendien worden mannen veel vaker dan vrouwen afgebeeld en zijn mannen vaker het onderwerp van het kunstwerk. De achtergrond van de makers is cultureel eenzijdig. De Roos van de Goudse kunstenaar Miriam Piña is een van de weinige werken in de collectie van een Nederlandse kunstenaar met een bi-culturele achtergrond. In die zin vormt de collectie geen afspiegeling van de Goudse bevolking.⁶

Een substantieel deel van de bestaande collectie bevindt zich in het centrum van Gouda. Momenteel staat er in de wijk Westergouwe nog geen kunstwerk in de openbare ruimte.

Momenteel is er geen specifieke aandacht voor of ontsluiting van (een deel van) de collectie, met uitzondering van de Art & Gallery van Explore Gouda waar twee kunstwerken in zijn opgenomen. Er liggen kansen om de collectie beter te presenteren en verder te ontwikkelen, en voor Gouda om zich daarmee te onderscheiden ten opzichte van andere steden. Wat betreft de ontsluiting van de collectie zijn er stappen te zetten, meer hierover staat in hoofdstuk 4 Presentatie en educatie.

Informatie over eigendom

Voor een aantal objecten die zijn meegenomen in de inventarisatie geldt dat niet onomstotelijk vaststaat of de gemeente de eigenaar is. Daarom is het momenteel niet voor alle kunstwerken duidelijk wie de verantwoordelijkheid draagt. Van een aantal kunstwerken uit de waarderingscategorie Top is de gemeente geen eigenaar. Dit zijn bijvoorbeeld scholen, bedrijven of ziekenhuizen. Waardering: Top, Referentiekader: Nationaal). Daarnaast is een aantal kunstwerken

⁵ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 9.

⁶ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 9.

gewaardeerd die ooit van de gemeente waren maar bijvoorbeeld zijn overgedragen aan het Groene Hart Ziekenhuis. Het uitzoeken van eigendomsvraagstukken is tijdrovend en kostbaar, daarom zal de eigendomsvraag pas onderzocht worden wanneer de gemeente dit nodig acht.

Wat gaan we doen?

Instandhouding en doorontwikkeling collectie

De opgaven die in deze paragraaf aan bod komen, worden in de andere hoofdstukken verder toegelicht en uitgewerkt.

De focus ligt op het in stand houden van de bestaande collectie, daarbij worden de prioritering en de focuspunten uit het collectieprofiel aangehouden. Daarnaast is er zeer beperkte ruimte voor vernieuwing of uitbreiding van de collectie.

De gemeente bekijkt de opties om de deelcollectie keramiek en ambachten verder te ontsluiten en de toegankelijkheid te verstevigen. Indien er op de lange termijn mogelijkheden zijn om nieuwe werken te verwerven, dan kan de deelcollectie keramiek versterkt worden door kunstwerken te verwerven die gemaakt zijn van lokale klei of geïnspireerd zijn op lokaal keramiektradities en ambachten. Zie ook Hoofdstuk 4 Presentatie & Educatie en Hoofdstuk 5 Versterken van de Collectie.

De gemeente ondersteunt innovatie en beoogt op de langere termijn om de verscheidenheid aan kunstwerken vergroten. De gemeente moedigt kunstenaars aan om vernieuwende technieken en materialen te gebruiken.

De gemeente neemt zich voor om bij de plaatsing van nieuwe kunstwerken in de toekomst aandacht te besteden aan een meer evenwichtige afspiegeling van de Goudse bevolking. Daarom zet de gemeente zich, waar mogelijk, bij het opnemen van nieuwe kunstwerken in de collectie, dus zowel bij eigen verwerving als schenkingen, in om keuzes te maken die bijdragen aan de representativiteit van de gemeentelijke kunstcollectie.

Indien er op termijn ruimte is voor het toevoegen van een nieuw kunstwerk aan de gemeentelijk collectie, dan probeert de gemeente bij de plaatsing rekening te houden met wijken waar minder of nog geen kunst te vinden.

Daar waar gaandeweg sprake is van ernstige beschadigingen, tenietgaan of (gedeeltelijke) verdwijningen van het werk wordt afgewogen of de waarde van het werk voor de collectie (o.a. wat betreft de waarderingscategorie) opweegt tegen de kosten voor herstel. Bij het komen tot een samenhangende en kwalitatief waardevolle kunstcollectie, maakt de gemeente duidelijke keuzes, ten aanzien van het afstoten van objecten. Het gewenste collectieprofiel vormt daarbij, naast de technische en onderhoudsstatus, een leidraad, zie ook Hoofdstuk 2 Beheer, Onderhoud & Herstel.

Hoofdstuk 2 Beheer, Onderhoud en Herstel

De gemeente beheert een unieke verzameling kunstwerken die de openbare ruimte verrijken. Door zorg te dragen voor de collectie wordt de waarde en betekenis van deze kunstwerken ook voor volgende generaties behouden. Zo draagt de gemeente bij aan een inspirerende en visueel stimulerende omgeving voor alle Gouwenaars en bezoekers.

Toekomstbeeld – Waar willen we heen?

Onderhoud van de collectie

Met behulp van preventieve maatregelen worden onnodige schades en hogere kosten op de lange termijn voorkomen. Preventieve conservering en klein onderhoud zoals het verwijderen van graffiti en groene aanslag zijn daarbij essentieel.

Groot herstel van werken

De gemeente streeft naar het jaarlijks uitvoeren van één of enkele grotere opknapbeurten of restauraties van kunstwerken.

Documentatie van de collectie

De gemeente streeft naar (nog) betere en vollediger documentatie van de collectie. Deze informatie vormt de onderbouwing bij maken van keuzes rondom beheer en behoud.

Beveiliging en risicomanagement

Bij het verwerven van nieuwe kunstwerken wordt rekening gehouden met het minimaliseren van het risico op diefstal, vandalisme en omgevingsfactoren. Door vooraf in kaart te brengen welke risico's er zijn en aan de hand daarvan maatregelen te treffen worden eventuele risico's gereduceerd. Voor bestaande kunstwerken worden maatregelen getroffen indien nodig.

Opslag

Het (tijdelijk) opslaan van kunstwerken op een opslaglocatie wordt alleen gedaan indien dit noodzakelijk is. Voor deze objecten geldt dat terugplaatsing, al dan niet op een andere locatie in Gouda, het uitgangspunt vormt. Op de opslaglocatie is het kunstwerk voldoende beveiligd tegen diefstal en schade. In bepaalde gevallen, bijvoorbeeld vanwege de waarde van een kunstwerk, worden er aanvullende eisen zoals cameratoezicht gesteld. Zie ook bijlage 1 Werkprocessen, *Opslag*.

Werkprocessen

Bij het beheer en behoud van kunst in de openbare ruimte zijn diverse gemeentelijke afdelingen betrokken. Interne afstemming van taken en verantwoordelijkheden is daarom van groot belang. Naast specifieke afspraken over kunstprojecten, gaan deze afspraken ook over situaties in de openbare ruimte, zoals straatwerkzaamheden, waarbij kunstobjecten aanwezig zijn. De beschrijving van de werkprocessen is dynamisch en kan op termijn aangevuld of aangepast worden. Een schets van de belangrijkste werkprocessen staat opgenomen in de bijlage.

Waar staan we nu?

Onderhoud van de collectie

Het grootste deel van de collectie verkeert in goede staat. Het voortzetten van het reguliere onderhoud is voor dit deel van de kunstwerken (voorlopig) voldoende. Bij ongeveer 30 kunstwerken zijn er schades geconstateerd.

Een keer per twee jaar voert een gespecialiseerd onderhoudsbedrijf een inspectie- en schoonmaakronde uit. Deze schouw bestaat uit kleine schoonmaakwerkzaamheden en een algemene check voor de veiligheid (staat het kunstwerk nog steeds stevig, etc.). Dit is frequent genoeg voor het reguliere onderhoud en het signaleren van eventuele, kleinere restauratieopgaves. De bevindingen van deze ronde worden vastgelegd in de database van de Kunstwacht en via een rapport teruggekoppeld aan de gemeente. Het uitzetten van deze opdracht wordt gedaan door het team dagelijks beheer van de afdeling beheer openbare ruimte in samenspraak met het team cultuur.

Inwoners kunnen via de app Slim melden Gouda of via de website van de gemeente melding doen van schade aan kunstwerken. Dit gebeurt met enige regelmaat. Indien nodig worden, na inspectie van een medewerker van de gemeente, kleine reparaties of schoonmaakwerkzaamheden door een externe partij uitgevoerd.

Groot herstel

Uit het waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda bleek dat voor een aantal kunstwerken een grote restauratie nodig is om deze in ere te herstellen. De schades zijn ontstaan door uiteenlopende factoren waaronder slijtage, een omgevallen boom, vandalisme. Een aantal kunstwerken is behouden dankzij initiatief van bewoners. Daar is de gemeente dankbaar voor. Door gebrek aan middelen en kennis zijn daarbij, helaas, soms keuzes gemaakt waardoor een kunstwerk, onbedoeld, is aangetast.⁷

Documentatie van de collectie

Informatie rondom de onderhoudsstatus van kunstwerken inclusief eerder uitgevoerde werkzaamheden aan kunstwerken wordt gedocumenteerd in een database van de Kunstwacht. De gemeente heeft online toegang tot deze database.

Alle andere informatie over de kunstwerken wordt op één centrale plek verzameld. Denk hierbij aan fotomateriaal, informatie over eigendom, contactgegevens van kunstenaars of de erven daarvan en bruikleenovereenkomsten. De documentatie van de kunstwerken is op dit moment incompleet, met aanzienlijke hiaten in de beschikbare gegevens. Niet alle objecten zijn (volledig) gedocumenteerd, waardoor er informatie ontbreekt over de herkomst, algemene achtergrondinformatie of andere relevante details.

In het geografisch informatie systeem (GIS) van de gemeente Gouda staat waar de kunstwerken zich bevinden. Indien een kunstwerk (tijdelijk) verplaatst wordt, wordt dit in het GIS geüpdatet.

Beveiliging en risicomanagement

Helaas zijn er de afgelopen jaren enkele kunstwerken verdwenen uit de openbare ruimte en de opslag, vermoedelijk ging het bij deze kunstwerken om bronsdiefstal. Bij het herstel van kunstwerken wordt gekeken hoe het risico op onder meer diefstal geminimaliseerd kan worden. Zo worden bij het herstel van het bronzen kunstwerk De Zeven Kikkers van Gerard Logman vanwege dit risico van ontvreemding andere, minder diefstalgevoelige materialen verkend.

Opslag

⁷ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 10.

Momenteel ligt er een klein aantal kunstwerken in de opslag. De herstelopgave voor deze kunstwerken varieert van gering tot aanzienlijk. Bij een aantal kunstwerken is er naast een restauratieopgave sprake van een herplaatsingsvraagstuk.

Werkprocessen

Binnen de huidige situatie waren de werkprocessen en bijbehorende verantwoordelijkheden niet voor alle betrokken afdelingen helder. Het ontbreken van collectiebeleid is een van de oorzaken. Dit beleidsplan en de bijlage met werkprocessen verschaft duidelijkheid en vastgelegde afspraken.

Wat gaan we doen?

Mogelijkheden binnen het bestaande budget

Voor de looptijd van dit collectieplan is er jaarlijks 45.000 euro beschikbaar voor restauraties, ontsluiting van de collectie en overige zaken. Op basis van dit budget kunnen er jaarlijks enkele grotere restauraties of bijvoorbeeld een herplaatsing uitgevoerd worden. Voor de tweejaarlijkse onderhoudsbeurt is regulier budget beschikbaar bij de afdeling beheer openbare ruimte. Deze tweejaarlijkse schouw en onderhoudsronde wordt voortgezet en uitgevoerd door een gespecialiseerde partij.

Prioritering onderhoud en herstel

Zoals in het hoofdstuk 1 De Collectie - *Het gewenste collectieprofiel* beschreven draagt de gemeente zorg voor de bestaande collectie. Met de bestaande collectie wordt gedoeld op de collectie van kunstwerken in de openbare ruimte die in eigendom zijn van de gemeente. Voor deze kunstwerken worden schoonmaakwerkzaamheden en kleine preventieve maatregelen uitgevoerd. Voor een groot deel van de collectie is dit momenteel voldoende om de conditie van de kunstwerken op peil te houden. Tijdens het uitvoeren van deze reguliere werkzaamheden worden eventuele nieuwe schade of potentiële problemen tijdig opgemerkt.

Voor het uitvoeren van grotere herstelwerkzaamheden, dus in aanvulling op het reguliere onderhoud, geldt een strenger afwegingskader. De waarderingscategorie en het eigendom van het kunstwerk vormen daarbij, zoals in het collectieprofiel beschreven, de voornaamste afwegingscriteria. Vanwege het beperkte budget en de beschikbare capaciteit moet de gemeente zorgvuldige keuzes maken.

Herplaatsing

De gemeente streeft ernaar kunstwerken te herplaatsen, zodat ze niet onnodig in een depot belanden en daarmee niet meer publiek toegankelijk zijn. Indien een kunstwerk tijdelijk verwijderd moet worden wegens werkzaamheden of een herinrichting van de openbare ruimte, wordt het in principe weer teruggeplaatst. Als terugplaatsing niet mogelijk of wenselijk is, wordt samen met de eigenaar (in de praktijk vaak de gemeente zelf) gezocht naar een geschikte nieuwe locatie. Bij herplaatsing wordt altijd overlegd met de kunstenaar, de erven en/of deskundigen. Andere belanghebbenden, zoals een schenker of omwonenden, worden schriftelijk op de hoogte gesteld.

Afstoten van kunstwerken

De waarderingscategorie Het bewaren waard omvat ook een aantal kunstwerken waarbij, op enig moment, de vraag gesteld mag worden of de (artistieke) waarde van het werk de inspanning rechtvaardigt die nodig is om het werk in stand te houden.⁸ Ook kan het voorkomen dat een kunstwerk dusdanig beschadigd is dat herstel niet mogelijk is of vanwege hoge kosten niet wenselijk is. De gemeente kan dan besluiten het kunstwerk af te stoten. Dit geldt eveneens wanneer de gemeente besluit dat een kunstwerk niet meer past binnen het gewenste collectieprofiel of om andere

⁸ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 6.

redenen onvoldoende toegevoegde waarde heeft voor de stad. Dit afstotingsproces zal zorgvuldig en weloverwogen uitgevoerd worden. De gemeente kan daarbij het advies van één of meerdere deskundigen inwinnen.

Hoofdstuk 3 Participatie

Participatie is de paraplu waaronder zowel bewonersparticipatie als bewonersinitiatieven vallen. Met participatie wordt in dit plan het door de gemeente betrekken van inwoners en andere belanghebbenden bij een project of andere ontwikkeling bedoeld. Bijvoorbeeld bij het verwerven van een nieuw kunstwerk of de herinrichting dan wel vergroening van een plein waardoor een kunstwerk (tijdelijk) verplaatst wordt. Participatie is een middel waarbij de gemeente inwoners betreft, bijvoorbeeld via inspraakavonden of een enquête.

Bewonersinitiatieven daarentegen komen juist vanuit de inwoners zelf. Met bewonersinitiatieven worden hier geschenken van particulieren of lokale bedrijven en verzoeken aan de gemeente om ergens een nieuw kunstwerk te plaatsen bedoeld. Of bijvoorbeeld een verzoek om een specifiek kunstwerk een opknapbeurt te geven. In deze gevallen betreft de initiatiefnemer de gemeente bij hun plan.

Toekomstbeeld – Waar willen we heen?

De gemeente streeft ernaar om participatie in te zetten bij het maken van gedragen afwegingen bij keuzes over grote herstelopgaves of het ontsluiten van de collectie. Het inzetten van een of meer vormen van participatie is een middel daartoe. Dit wordt dit stapsgewijs opgepakt en de gemeente streeft ernaar de buurt bij sommige projecten te betrekken.

Op de langere termijn streeft de gemeente ernaar dat meer Gouwenaars zich verbonden voelen met de gemeentelijke kunstcollectie en trots zijn op de collectie.

De gemeente omarmt bewonersinitiatieven indien deze passen binnen het ambitieniveau, en bijdragen aan het gewenste collectieprofiel en van betekenis zijn voor de buurt.

Waar staan we nu?

Als integraal onderdeel van hun onderzoek voerde adviesbureau Taxata gesprekken met bewoners met als doel de sociaal-maatschappelijke waarde van een aantal kunstwerken in kaart te brengen. Ook werd er onderzocht of bewoners op een actievere manier betrokken kunnen worden bij vraagstukken rondom Goudse kunst in de openbare ruimte. Op zeven avonden, in sessies getiteld “KUNST in de BUURT,” is met inwoners van diverse wijken een gesprek gewijd aan één van de kunstwerken uit die wijk.⁹ De uitkomsten van dit onderzoek zijn terug te vinden in het rapport.

Rondom het kunstwerk Telepoort vond een uitgebreid participatietraject plaats. Een speciaal daarvoor in het leven geroepen kunstcommissie maakte een voorselectie van kunstenaars en schetsontwerpen, waarna inwoners de kans kregen om mee te beslissen. Inwoners, het onderwijs en anderen werden actief benaderd om te participeren in diverse onderdelen van het traject. Dit project is een voorbeeld van een zeer breed opgezet participatieproces.

De website van een aantal betrokken vrijwilligers met daarop informatie over kunstwerken in Gouda is ook een vorm van participatie, zie ook Hoofdstuk 4 Presentatie & Educatie.

Bij andere projecten binnen de gemeente, bijvoorbeeld bij vergroeningsinitiatieven, wordt de communicatie, en soms ook de participatie, met omwonenden bij gelegenheid uitbesteed aan de uitvoerende partij (bijv. de aannemer). De aannemer kijkt dan met bewoners hoe de plannen precies worden uitgevoerd, geeft hen de mogelijkheid om input te geven (bijv. over het type beplanting) en organiseert samen met de bewoners het plant-moment. Een soortgelijke

⁹ Waarderingsrapport Kunst in de Openbare Ruimte in Gouda (versie maart 2025), pagina 4.

opdrachtverstrekking zou voor werkzaamheden of projecten rondom kunst in de openbare ruimte wellicht ook mogelijk zijn.

Wat gaan we doen?

Het uitgangspunt blijft dat de gemeente participatie en bewonersinitiatieven waardeert. Participatie kan waardevol zijn onder meer om de collectie meer representatief te maken en draagvlak te creëren. Echter, het zorgvuldig doorlopen van een participatietraject vraagt veel inzet en aandacht. De uitvoering van een traject moet daarom passen binnen het ambitieniveau en uitvoerbaar zijn binnen de ambtelijke capaciteit.

Binnen de huidige situatie zijn er beperkte mogelijkheden om bewonersparticipatie te organiseren en daarom wordt er klein begonnen. Er zal zorgvuldig gekozen worden wanneer en hoe de gemeente participatiemiddelen inzet. Van tevoren moet helder gedefinieerd worden wat het beoogde doel van het participatietraject is. Naar gelang de situatie wordt bekeken of en op welke wijze inwoners betrokken worden. Concrete mogelijkheden hierin zijn bijvoorbeeld het organiseren van een bijeenkomst waarin bewoners uitleg krijgen over een grote restauratie van een kunstwerk bij hen in de buurt of het inwinnen van advies bij een deskundige zoals een lokale kunstenaar.

Indien er in de toekomst een nieuw kunstwerk verworven wordt, zal dan bekeken moeten worden of en op welke wijze participatie vormgegeven wordt.

Een onderdeel van participatie is communicatie. De gemeente informeert buurtbewoners over werkzaamheden aan kunst bij hen in de buurt. Dit kan via verschillende communicatiekanalen, bijvoorbeeld via een nieuwsbrief of flyer. Op die manier worden niet alleen de meest betrokken inwoners bereikt, maar ook groepen die minder snel participeren maar wel in de buurt wonen.

Kinderen en jongeren kunnen in de toekomst op verschillende manieren betrokken worden bij kunst in de openbare ruimte. Denk daarbij aan meedenken over een kunstwerk op een schoolplein of bij een speelplek, bijvoorbeeld via workshops of creatieve sessies. Het kindercollege kan meedenken over kunstprojecten, terwijl jongeren(organisaties) een actieve rol kunnen spelen in de uitvoering. Op deze manier wordt kunst niet alleen zichtbaar, maar ook betekenisvol voor de jongere generatie.

Wanneer de gemeente een burgerinitiatief zoals een verzoek om een nieuw kunstwerk te plaatsen of een bestaand kunstwerk te herstellen ontvangt, wordt zorgvuldig afgewogen of dit past binnen het collectieprofiel en de afwegingskaders, en of de uitvoering haalbaar is binnen de ambtelijke capaciteit. Meer hier over is te vinden in Hoofdstuk 5 Versterken van de collectie.

Hoofdstuk 4 Presentatie & Educatie

Toekomstbeeld – Waar willen we heen?

De gemeente streeft ernaar de beleving van kunstwerken in de openbare ruimte te versterken. De gemeente wil inwoners uitnodigen en inspireren om met meer aandacht naar kunst te kijken en hun kennis over de stad en omgeving te vergroten. Door hen op een andere manier naar hun leefomgeving te laten kijken, zoals door de ogen van een kunstenaar, wordt kunst niet alleen zichtbaarder, maar hopelijk ook betekenisvoller.

Waar staan we nu?

Bestaande ontsluitingswijzen en verhouding tot het collectieprofiel

De focuspunten uit het gewenste collectieprofiel worden momenteel her en der onder de aandacht gebracht. Voor de deelcollectie keramiek is nog geen specifieke ontsluitingswijze opgesteld. Binnen de huidige routes is geen specifieke aandacht voor kunstwerken die zich wat verder buiten het centrum bevinden. Ook zijn er slechts enkele topwerken onderdeel van de bestaande wandelroutes. Er liggen kansen om bij de ontwikkeling daarvan beter aan te sluiten op de focuspunten en zo de kunstwerken die goed binnen het gewenste collectieprofiel passen beter voor het voetlicht te brengen.

De kunstcollectie is voor alle inwoners en bezoekers van Gouda te zien, de meeste beelden bevinden zich immers in de openbare ruimte. Op het gebied van ontsluiting van de collectie, het bieden van informatie en context, en het uitlichten van bijzondere kunstwerken of deelcollecties zijn stappen te zetten.

Op de website van VVV Gouda zijn diverse wandelroutes te vinden waaronder de Beeldenroute Nieuwe Parkwijk (2016) en Goudse Dierenroute (2017). De beeldenroute Nieuwe Parkroute bestaat uit 23 uiteenlopende kunstwerken en andersoortige objecten in de wijk.¹⁰ De Goudse Dierenroute neemt de wandelaar mee op een tocht van 3,5 kilometer door het centrum van Gouda. Onderweg zijn er gevelstenen met dierenafbeeldingen, dierenornamenten en dierenbeelden te bewonderen.¹¹ Enkele feiten in de beelden Beeldenroute Nieuwe Parkwijk en Goudse Dierenroute zijn helaas gedateerd of incorrect. Beide wandelkaarten zijn kosteloos te downloaden en vervolgens zelfstandig te wandelen.

Explore Gouda is een webapp en initiatief van VVV Gouda met thematische wandelroutes door de stad. Een van die routes heet *Goudse Iconen*. De Goudse iconen werden in kader van 750 jaar Gouda beschilderd door inwoners. In totaal werden er 50 versies van *De Kaasboerin* van de Goudse kunstenares Ineke van Dijk beschilderd.¹² Verder is er een Art & Gallery route beschikbaar waar *De Kaasboerin* (de originele versie) van Ineke van Dijk en *De Gelukzalige Pijproker* van W.H. van Norden naar ontwerp Piet van der Hem in zijn opgenomen.¹³ Beide kunstwerken zijn gewaardeerd als topwerken. Binnen het huidige aanbod van Explore Gouda bestaat er nog geen wandelroute met specifiek het thema beeldende kunst in de openbare ruimte.

In GIS, het geografisch informatie systeem in beheer van de gemeente, zijn alle kunstwerken in de openbare ruimte van Gouda terug te vinden. Alhoewel deze online inventarisatie een dienstbaar

¹⁰ <https://welkomingouda.nl/ontdek-gouda/zien-doen-en-beleven/wandelen/zelf-door-de-stad-wandelen/wandelroute-beeldenroute-nieuwe-parkwijk>

¹¹ <https://welkomingouda.nl/ontdek-gouda/zien-doen-en-beleven/wandelen/zelf-door-de-stad-wandelen/dierenmuseum>

¹² <https://www.exploreouda.nl/nl/routes/goudse-iconen/preview>

¹³ <https://www.exploreouda.nl/nl/routes/art-%26-gallery/preview>

overzicht biedt, is het minder gebruiksvriendelijk vanwege de digitale user interface. GIS is voor zowel medewerkers van de gemeente als inwoners kosteloos toegankelijk.

Verder is een website van de hand van een aantal betrokken en actieve vrijwilligers. Op deze website staat informatie over beelden die momenteel in de openbare ruimte van Gouda staan maar ook informatie over beelden die helaas verdwenen, gestolen of beschadigd zijn. Alhoewel de website een nuttige informatiebron is, is deze niet compleet en volledig actueel.¹⁴ Daarnaast is er een Wikipediapagina met een uitgebreide, maar incomplete, inventaris van kunstwerken in Gouda.¹⁵

Wat gaan we doen?

Ontsluiting van de collectie

De gemeente Gouda neemt zich voor om kunst in de openbare ruimte nog rijker in beleving te maken voor inwoners en bezoekers. De gemeente zoekt daarom naar manieren om de verhalen van onze gemeente en kunstwerken te vertellen en moedigen de ontwikkeling van (wandel)kunstroutes en audiotours aan. De ontsluiting van de collectie zal stapje voor stapje uitgevoerd worden.

In eerste instantie wordt gekeken naar mogelijkheden om aan te sluiten bij reeds bestaande initiatieven en activiteiten. De gemeente onderzoekt daarbij de mogelijkheden om duurzame en strategische samenwerkingen aan te gaan. Explore Gouda en de VVV, die opereren in opdracht van de gemeente, zijn voor de hand liggende samenwerkingspartners. Zij hebben ervaring met de ontwikkeling van wandelroutes en de technische aspecten die bij het hosten van een webapp komen kijken. Gidsen Gilde Gouda, Die Goude en het Historisch Platform Gouda zijn ook mogelijke samenwerkingspartners, voor het ontwikkelen van een kunstroute.

Daarbij worden primair de mogelijkheden om de focuspunten uit het gewenste collectieprofiel uit te lichten verkend. De prioriteit daarom eerst liggen bij een keramiek- en ambachtenroute of een route met daarin voornamelijk werken uit de waarderingscategorieën Top en Om te koesteren. Bij de ontwikkeling daarvan hebben we, zoals beschreven in het gewenste collectieprofiel, oog voor diversiteit en inclusie. Daarbij verkennen we, waar haalbaar, interessante samenwerkingen met lokale kunstenaars, (keramiek)ateliers en/of de in Gouda gevestigde Nederlandse Keramiekopleiding.

In een later stadium worden wellicht aanvullende ontsluitingswijzen uitgewerkt. Denk daarbij aan een audiotour, een georganiseerde rondleiding in aansluiting op actuele thema's, of het online aanbieden van informatie via een digitaal platform. Bijvoorbeeld een online databases of webapp waarin inwoners kunstwerken kunnen opzoeken, inclusief achtergrondinformatie en interactieve elementen. Zo heeft de gemeente Amsterdam een online overzicht van kunstwerken in de stad waarin onder meer stukjes audio te horen zijn.¹⁶ De ontwikkeling van een dergelijk project zou mogelijk uitbesteed moeten worden.

Een andere optie is een maandelijkse column in een lokale krant of via een online (social media) platform. Dit biedt de mogelijkheid om achtergrondinformatie over kunstwerken in de openbare ruimte te delen. Daarnaast kunnen hierin favoriete kunstwerken van inwoners worden uitgelicht, waardoor betrokkenheid en waardering voor kunst in de gemeente worden vergroot. Voor alle hierboven genoemde ideeën geldt dat het ambitieniveau bescheiden is. Er zal zorgvuldig afgewogen worden welke ideeën haalbaar zijn en wanneer de eventuele uitvoering mogelijk zou zijn.

¹⁴ <https://beeldeningouda.wordpress.com/>

¹⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_beelden_in_Gouda

¹⁶ <https://publicart.amsterdam/>

Hoofdstuk 5 Versterken van de collectie

Het ambitieniveau voor het gemeentelijk verwerven van nieuw werk is zeer bescheiden. Vanuit de middelen die beschikbaar zijn voor kunst in openbare ruimte en de ambtelijke capaciteit ligt, vooralsnog, de prioriteit en ambitie bij het beheer, behoud en herstel van de reeds bestaande collectie. Er kan mogelijk een uitzondering worden gemaakt wanneer er bij projectontwikkeling vanuit het projectbudget specifieke middelen worden vrijgemaakt voor kunst in de openbare ruimte.

Toekomstbeeld - Waar willen we heen?

Versterken van de collectie

De gemeente streeft ernaar de collectie gaandeweg te versterken. Bij het realiseren en plaatsen van nieuw werk moet het kunstwerk bijdragen aan het profiel van de gemeentelijke collectie, zie Hoofdstuk 1 De Collectie voor het gewenste collectieprofiel. Dat geldt zowel voor het verwerven van nieuw werk door de gemeente zelf als het toevoegen van werken via schenkingen, bewonersinitiatieven en overige verzoeken.

Bewonersinitiatieven en schenkingen

Voor het beoordelen van bewonersinitiatieven en schenkingen heeft de gemeente heldere criteria en werkprocessen opgesteld zodat zowel de gemeente als de initiatiefnemer weten waar zij aan toe zijn. De gemeente geeft ruimte aan geschenken en initiatieven na zorgvuldige afweging en overeenstemming. Indien het kunstwerk niet of onvoldoende aansluit op het collectieprofiel en/of de richtlijnen van het collectieplan wordt het niet aangenomen.

Diversiteit en inclusie

Zoals beschreven in het gewenste collectieprofiel streeft de gemeente Gouda naar een collectie die representatief is voor alle Gouwenaars, zie hoofdstuk 1 De Collectie. Bij het verwerven van nieuwe kunstwerken heeft de gemeente, waar mogelijk, oog voor diversiteit en inclusie.

Geografische spreiding

Bij het plaatsen van nieuwe kunstwerken tracht de gemeente rekening te houden met de geografische spreiding in de gemeente.

Waar staan we nu?

Voormalige richtlijnen nieuw werk

In bijlage 2 van de Cultuurnota 2018-2022 staan beleidsregels bedoeld om initiatieven te toetsen die leiden tot permanente plaatsing van kunst in de openbare ruimte en waarbij de gemeente door natrekking en/of schenking eigenaar wordt. De beleidsregels gaan o.a. over de plaatsing van nieuwe kunstwerken, het onderhoud en de verzekering, het waarborgen van de kwaliteit van de openbare ruimte.

Echter, deze beleidsregels bleken in de praktijk onvoldoende richting te geven, bovendien ontbrak een inhoudelijk afwegingskader. Het plaatsen van kunstwerken kent veel aspecten. Bijvoorbeeld ten aanzien van inhoudelijke afwegingen in relatie tot de collectie als geheel, de geschiktheid van de locatie en inspraak van omwonenden. Daarnaast zijn er eisen ten aanzien van het algemeen onderhoud, de veiligheid en de vergunningverlening. Daar zijn nu nog geen heldere criteria voor opgesteld en ook geen duidelijke processen voor ingericht. Dat maakt het in de praktijk voor zowel de gemeente als initiatiefnemers zeer lastig om een helder proces te doorlopen.

Wat gaan we doen?

Verwerving van nieuwe kunstwerken

Het uitgangspunt is dat, indien er op termijn een nieuw kunstwerk verworven wordt, het object bijdraagt aan het gewenste collectieprofiel zoals opgesteld in dit collectieplan. Daarnaast wordt bij de verwerving rekening gehouden met de kwaliteit, artistieke waarde en toekomstbestendigheid van het kunstwerk, evenals de impact op de openbare ruimte. Het kunstwerk moet van meerwaarde zijn voor de gemeenschap en in harmonie zijn met de omgeving. Ook worden praktische aspecten zoals beheerkosten en veiligheidsrisico's zoals diefstal en vandalisme in overweging genomen.

Bij de verwerving van nieuwe kunstwerken kan de gemeente één of meerdere deskundigen aanwijzen om te adviseren over o.a. de geschiktheid, kwaliteit en de plaatsing van het object. Daarbij kan gedacht worden aan de conservator of curator van Museum Gouda, een professionele (lokale) kunstenaar of een gespecialiseerd (kunst)onderhoudsbedrijf. De aanwijzing vindt per aanvraag of project plaats.

Bewonersinitiatieven en schenkingen

De Gemeente Gouda ontvangt van tijd tot tijd geschenken van particulieren of lokale bedrijven en verzoeken om een nieuw kunstwerk te plaatsen, zogenaamde bewonersinitiatieven. Deze initiatieven worden gewaardeerd. De gemeente geeft alleen ruimte aan geschenken na zorgvuldige afweging of het werk bijdraagt aan het collectieprofiel en na overleg met de initiatiefnemer over wat zij zelf kunnen bijdragen bij het realiseren en plaatsen van het kunstwerk. Het is van belang om het proces van het aannemen van kunstwerken zorgvuldig te doorlopen en beoordelen, gezien de druk op de openbare ruimte en de betrokkenheid van vele partijen. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om de kwaliteit van de openbare ruimte te waarborgen en tegelijkertijd zorgvuldig om te gaan met initiatiefnemers en bewoners. Het plaatsen van permanente objecten vereist nauwe afstemming tussen de gemeentelijke afdelingen en de betrokkenen in de stad.

Ook bij de schenking van een kunstwerk aan de gemeente Gouda heeft de gemeente de mogelijkheid om advies in te winnen bij één of meerdere deskundigen. Het aangeboden kunstwerk wordt getoetst op basis van het collectieprofiel en de afwegingskaders uit dit collectieplan. Daarin wordt o.a. meegewogen of het gepresenteerde kunstwerk van voldoende meerwaarde is voor de stad en voldoende bijdraagt aan het gewenste collectieprofiel.

Bij het aannemen van schenkingen en bewonersinitiatieven wordt vooraf vast gelegd hoe het kunstwerk in de toekomst geëvalueerd zal worden. Er wordt overeen gekomen hoe lang het kunstwerk blijft staan en onder welke omstandigheden het verplaatst of verwijderd kan worden, bijvoorbeeld in het geval van beschadiging of een aanpassing (zoals een vergroeningstraject) van de omgeving.

Hoofdstuk 6 Financieel kader

Het financiële kader voor de looptijd van de nota is als volgt:

Jaar	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2023
Structureel	45	45	45	45	45	45	45	45	45

Bedragen x1000

Het gaat om bestaande middelen die opgenomen zijn in de cultuurnota 2023- 2027 “Gouda sterker met cultuur!”. Ook na de looptijd van die cultuurnota zijn deze middelen structureel beschikbaar vanuit programma 5 Cultuur, taakveld 5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie. Het budget wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van het percentage uit de meicirculaire.

Hoofdstuk 7 Uitvoeringsagenda 2025-2033

Dit collectieplan voor kunst in de openbare ruimte heeft een looptijd van acht jaar. Daar is vanwege een aantal redenen voor gekozen. Het voorbereiden en uitvoeren van herstelwerkzaamheden van kunstwerken en mogelijke vernieuwingen vergt over het algemeen een lange doorlooptijd. De uitvoering van werkzaamheden, die grotendeels in de buitenlucht plaatsvindt, zijn bijvoorbeeld weersafhankelijk wat voor vertragingen kan zorgen. Bovendien dwingen de beperkingen in het budget en de ambtelijke capaciteit ons tot het maken van zorgvuldige keuzes. Dit leidt tot een bescheiden ambitieniveau waarbij de prioriteit ligt bij het in stand houden van de bestaande collectie.

Doorlopend 2025-2033 Uitvoering van het beleid

In stand houden bestaande collectie via tweejaarlijkse onderhoudsronde.

Ad hoc adviseren bij uiteenlopende vraagstukken rondom kunst in de openbare ruimte.

Verkennen van mogelijkheden voor het uitvoeren van één of enkele restauraties van kunstwerken per jaar.

2025 Opstarten en uitvoeren beleid

Verder verkennen herstelmogelijkheden van het kunstwerk Zeven Kikkers van Gerard Logman. Daarbij worden diverse scenario's verkend.

Vaststellen en publiceren herziene beleidsregels kunst in de openbare ruimte; dit collectieplan en het daarin opgestelde collectieprofiel liggen daarin aan de basis.

2026-2027 Continueren uitvoering beleid

Opstarten verkennen van ontsluiting van de collectie. In eerste instantie wordt er, waar mogelijk, aangesloten bij reeds bestaande initiatieven en activiteiten.

2028 Continueren uitvoering beleid en verdere ontsluiting van de collectie

Verkennen mogelijkheden en uitvoering van verdere ontsluiting van de collectie, bijvoorbeeld de deelcollectie keramiek en ambachten of kunstwerken uit de waarderingscategorieën Top en Om te koesteren.

2029 Evaluatie en continueren uitvoering beleid

Halverwege de looptijd van dit collectieplan wordt er een tussenevaluatie uitgevoerd. Doel van de evaluatie is om te bekijken hoe het uitvoeren van herstelwerkzaamheden verloopt. Ook kan dan bekeken worden of er in komende periode individuele kunstwerken geherwaardeerd moeten vanwege veranderde omstandigheden. Daarnaast een evaluatie van de beleidsregels waarin bekeken wordt of deze in de praktijk voldoende effectief zijn.

2032 en 2033 Continueren uitvoering beleid. Bijstellen en voorbereiden nieuwe periode.

Risicoparagraaf

Onverwachte schades

Een risico voor het beheer en behoud van kunst in de openbare ruimte is het optreden van grote of onverwachte schades, bijvoorbeeld als gevolg van extreme weersomstandigheden of (materiaal)diefstal. Deze factoren kunnen ernstige schade veroorzaken aan de kunstwerken, vooral wanneer het gaat om kwetsbare materialen of kunstwerken. Schade door weersomstandigheden is vaak onvoorzien en kan aanzienlijke kosten met zich meebrengen voor herstel of restauratie.

Hoge inflatie en stijgende kosten

De sterk gestegen inflatie kan ook invloed hebben op stijgende kosten voor materialen, restauraties en onderhoud. Dit kan ertoe leiden dat de gemeente in een uiterst geval niet volledig in staat is om haar kunstwerken op het gewenste niveau te behouden. Dit zou kunnen leiden tot beperkingen in de uitvoering van geplande onderhouds- en restauratieprojecten.

Capaciteitsbeperkingen

Een risico voor het beheer van kunst in de openbare ruimte is de beperkte personele capaciteit. Het beheer is vaak complex, moeilijk te plannen en heeft een lange doorlooptijd, vooral bij restauraties en onverwachte schades.

Bijlage 1: Werkprocessen

De implementatie van het collectieplan is belegd bij een aantal gemeentelijke afdelingen. De coördinatie en inhoudelijke advisering is in handen van de afdeling ruimtelijk beleid en advies (beleidsadviseurs cultuur). De uitvoering van beheer en behoud taken, vaak in de vorm van het uitzetten van een onderhoudsopdracht, ligt hoofdzakelijk bij de afdeling beheer openbare ruimte. De verdere uitwerking van de werkafspraken wordt intern en in overleg met de betrokkenen vastgelegd. Daarbij gaat het in de meeste gevallen om herbevestiging van bestaande afspraken.

Hieronder worden verschillende taken en scenario's beschreven die in de praktijk voorkomen bij het beheer en behoud van kunstwerken in de openbare ruimte. Sommige situaties doen zich vaker voor dan andere. De onderstaande informatie biedt een overzicht van de diverse uitdagingen en omstandigheden en hoe daarmee binnen de ambtelijke organisatie omgegaan wordt.

Regulier tweemaaljaarlijks onderhoud

Een keer per twee jaar voert een gespecialiseerd onderhoudsbedrijf een inspectie- en schoonmaakronde uit. Deze schouw bestaat uit kleine schoonmaakwerkzaamheden en een algemene check voor de veiligheid (staat het kunstwerk stevig etc.). De afgelopen jaren is de opdracht verleend aan De Kunstwacht. Het uitzetten van deze opdracht wordt gedaan door het team dagelijks beheer van de afdeling beheer openbare ruimte in samenspraak met het team cultuur.

Incidenteel onderhoud

Het kan voorkomen dat incidenteel onderhoud moet worden uitgevoerd, bijvoorbeeld omdat er graffiti op een kunstwerk is aangebracht of omdat er een omgewaaide boom op een kunstwerk ligt. Deze meldingen komen soms via inwoners binnen, soms worden schades door de gemeente zelf geconstateerd. Inwoners kunnen een melding maken via de app Slim melden Gouda of via de website van de gemeente melding doen van schades. In dergelijke gevallen wordt er een afweging gemaakt of het nodig is de schade direct te verhelpen of dat deze meegenomen wordt in het regulier onderhoud. Dit zal per situatie maatwerk.

Herinrichtingen en werkzaamheden openbare ruimte

Wanneer er werkzaamheden in de openbare ruimte plaatsvinden kan het voorkomen dat er een kunstwerk in het gebied staat. In sommige gevallen, bijvoorbeeld bij kleine werkzaamheden zal het mogelijk zijn om, om het object heen te werken. Zorgvuldig afschermen of inpakken van het kunstwerk kan dan voldoende zijn. In andere gevallen, bijvoorbeeld bij grotere werkzaamheden, zal het nodig zijn om een kunstwerk tijdelijk te verplaatsen om de veiligheid van het object en de werkomgeving te waarborgen. Zoals beschreven in het collectieplan kunst in de openbare ruimte 2025-2033 is terugplaatsing het uitgangspunt. Indien dit niet mogelijk of wenselijk is worden alternatieve scenario's verkend, zie kopje herplaatsing van een kunstwerk.

Herplaatsing van een kunstwerk

Het kan voorkomen dat een kunstwerk bij een herinrichting van de openbare ruimte of vanwege omstandigheden niet op dezelfde plek teruggeplaatst kan worden. In dat geval is herplaatsing op een andere plek in de openbare ruimte van Gouda het streven. Voor herplaatsing geldt dat dit waar mogelijk in overleg met de kunstenaar of erven plaatsvindt. Kunstwerken die zich in de openbare ruimte bevinden zijn namelijk met regelmaat specifiek voor die locatie ontworpen en/of staan in relatie tot de omgeving. Bij een herplaatsingsvraagstuk ligt het initiatief bij projectuitvoerder en zal vanuit de afdeling ruimtelijk beleid en advies (beleidsadviseurs cultuur) geadviseerd worden. De gemeente heeft de mogelijkheid om advies in te winnen bij één of meerdere externe deskundigen.

Aandachtspunten bij herinrichtingen, werkzaamheden en verplaatsingen van kunstwerken in de openbare ruimte

1. Overleg en afstemming met de afdeling ruimtelijke beleid en advies (cultuur) en de afdeling beheer openbare ruimte, de portefeuillehouder, communicatieadviseur van de portefeuillehouder, en indien van toepassing, overige betrokken afdelingen.
2. Contact opnemen met de kunstenaar of erven daarvan over de voorgenomen herinrichting en/of verplaatsing van het kunstwerk. Uitleggen waarom het kunstwerk tijdelijk verplaatst wordt en overleggen over plan voor terugplaatsing.
3. Transport door en veilige opslag bij een geschikte partij, zoals bijvoorbeeld de Kunstwacht. Daarbij wordt rekening met eventuele verzekeringen tijdens het transport en de opslagperiode. De Kunstwacht of soortgelijke partijen kunnen daarbij adviseren.
4. Communiceren naar buurtbewoners en andere betrokkenen over de aard van de werkzaamheden en wat dit betekent voor het kunstwerk. Indien nodig een persbericht uitsturen. De stappen rondom de terugplaatsing van het kunstwerk worden helder gecommuniceerd. Als een kunstwerk er opeens niet meer staat kan dit namelijk voor onrust bij omwonenden zorgen, zij zijn doorgaans begaan met de kunstwerken in hun buurt.
5. Vastleggen afspraken en updaten documentatie: denk daarbij aan het bijwerken van de informatie over het kunstwerk in GIS en het informeren de betrokken collega's van de afdeling ruimtelijke beleid en advies (cultuur) en afdeling beheer openbare ruimte zodat zij hun administratie actueel kunnen houden.

Stolpersteine

Stolpersteine zijn te vinden in heel Europa, zo ook in Gouda. De gemeente vindt het zorgvuldig beheer van deze gedenktekens, ook wel struikelstenen genoemd, belangrijk. De afspraken rondom de omgang met de stolpersteine, bijvoorbeeld bij een herbestrating, worden aangescherpt en herbevestigd.

Kunst in slooppanden

Het kan voorkomen dat de gemeente overgaat tot de sloop van een pand waarin of waarop een kunstwerk aanwezig is. Dit zijn momenten waarop extra alertheid geboden is. In dergelijke situaties neemt de afdeling vastgoed en grondzaken vooraf contact op met de afdeling ruimtelijk beleid en ontwikkeling (beleidsadviseurs cultuur). In overleg met de kunstenaar of erven daarvan wordt verkend wat de mogelijkheid rondom het kunstwerk zijn. Teruggave aan de kunstenaar, herplaatsing op een andere locatie of afstoten (afvoeren) van het kunstwerk zijn mogelijke opties. Het gewenste collectieprofiel, zoals opgesteld in het collectieplan kunst in de openbare ruimte 2025-2033, ondersteunt bij het maken van een keuze. De gemeente heeft de mogelijkheid om, indien nodig, advies in te winnen bij één of meerdere deskundigen.

Opslag

De afdeling beheer openbare ruimte beheert het (tijdelijk) opslaan van kunstwerken, vaak in de vorm van het uitzetten van een opdracht bij een externe partij. Deze afdeling documenteert de (tijdelijke) opslaglocatie kunstwerken en communiceert daarover met de afdeling ruimtelijke beleid en advies (beleidsadviseurs cultuur). De gemeente heeft geen eigen kunstopslagdepot en daarom wordt opslag meestal uitbesteed bij een gespecialiseerde partij. De opslaglocatie moet voldoende beveiligd zijn om diefstal, vandalisme of beschadiging te voorkomen. Dit kan inhouden dat de locatie afgesloten is, 24/7 toezicht heeft of beveiligingssystemen zoals camerasystemen of alarmsystemen. Deze eisen kunnen variëren afhankelijk van het type kunstwerk en de specifieke toestand van het object. Een deskundige, zoals een gespecialiseerd onderhoudsbedrijf, kan geraadpleegd worden om te adviseren over de opslag van het kunstwerk. De ruimte moet voldoende bescherming bieden tegen fysieke schade, zoals stoten,

vallen of andere ongevallen. Het kunstwerk moet veilig opgeslagen worden waarbij het risico op beschadiging door bijvoorbeeld omgevingsfactoren, transport of beweging binnen de opslagruimte wordt geminimaliseerd.

Bij (vermoedelijke) diefstal of ontvreemding

In geval van diefstal of ontvreemding doet de gemeente altijd aangifte. De afdeling beheer openbare ruimte dient de aangifte in. De kunstenaar of erven daarvan worden zo snel mogelijk geïnformeerd over de situatie.

Verzoeken tot nieuw kunstwerk

Verzoeken en initiatieven voor de plaatsing van een nieuw kunstwerk, bijvoorbeeld in de vorm van een bewonersinitiatief of schenking, moeten schriftelijk ingediend worden. Een verzoek wordt getoetst aan de hand van het gewenste collectieprofiel en overige kaders zoals opgesteld in het collectieplan. De gemeente heeft de mogelijkheid om daarbij advies van één of meerdere deskundigen in te winnen. De beleidsregels kunst in de openbare ruimte, waarin onder meer is opgenomen dat de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor het aanvragen van een vergunning, zijn van toepassing.

Documentatie van de collectie

In het geografisch informatie systeem (GIS) van de gemeente Gouda staat waar de kunstwerken zich bevinden. Indien een kunstwerk (tijdelijk) verplaatst wordt, wordt dit geactualiseerd in het GIS. Het beheer van GIS is in handen van de afdeling beheer openbare ruimte, team Geo-informatie en data. Alle overige informatie, zoals toegang tot de database van de Kunstwacht, worden beheerd door de afdeling ruimtelijk beleid en advies (beleidsadviseurs cultuur) en de afdeling beheer openbare ruimte.

Communicatie o.a. verplaatsingen en grotere restauraties

De communicatie over onder meer verplaatsingen of grotere restauraties van kunstwerken wordt vooraf met de communicatieadviseur of woordvoerder van de portefeuillehouder besproken. In overleg met de afdeling ruimtelijk beleid en advies (beleidsadviseurs cultuur) wordt besloten of het nodig is om actief te communiceren over een situatie, bijvoorbeeld in de vorm van een brief aan omwonenden of een persbericht.